



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt II. Quid sit, & quotuplex paupertas; tresq[ue] pauperum classes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45699

tum, ne me audias, neque inter tuos accipias, oro; cum infernis dijs in aeternum agere decrevisi. Qui aderant, verbis quidem, quod poterant, ipsius iram lenire conabantur: sed clausa erant aures, obstrepente ira: qua adeo oppressit hominem, ut obiurgatis prius amicis omnibus, si se sequerentur, extra portam egrederetur, nec ante imposuerit frenos amenti gradui, quam in vastum se se proripuerit nemus, ingentiq; cum molestia ibi diem totum egerit. Noctū urbem petens, eum portas offendisset clausas, in fimo aceruo prostratus, lucem expectavit. Mane verò urbem ingressus, in fabri cuiusdam lignarij domo abstruxit se se, ibiq; iugiter per sex menses solus, ac sine libris, vitam protraxit, plenam tristitia, Diris, execrationibus, desperatione, & similem vitæ damnatorum. Huc redigit inopia. Nonne ergo grande malum est paupertas? Et tamen, ut initio diximus, à Deo est. Quo modo à bono potest esse malum? Hæc spina est, quæ pungit ineruditos, aut, ut verius dicam, impatientes, diuinorumque iudiciorum ignaros.

CAPVT. II.

Quid sit, & quotuplex paupertas; tresq; pauperum classes.

I.
Jerem. 12. 1.

Magnus est numerus hoc morbo laborantium; multi hæc plaga icti superos querelis suis percusserunt, quorum vulnus numquam veniet ad cicatricem, nisi didicerint consilia Dei rectius æstimare. Ad quæ non curiosè, sed piè scrutanda Propheta quoque hanc quæstionem induxit: *Iustus quidem tu es, Domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus, qui prauaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserrunt: proficiunt, & faciunt fructum.* Ad quam quæstionem abundè respondet Dominus, cum ait: *Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc stetitis: quia ridebitis, &c. Veruntamen ve vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Va vobis qui saturati estis: quia esurietis. Va vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis, & flebitis.* Numquid enim hæc sufficiens est causa, cur mali copiâ gaudeant, boni inopiâ premantur? quis iam non mauult esse Lazarus, quam epulo purpuratus? Scitum est illud Bedæ dictum: *Mali nihil habent in celo, boni*

Luc. 6. 21.

Cap. II. Quid, & quotuplex sit paupertas?

lo, boni nihil habent in mundo. Quod solum verbum pellere potest omne fastidium ex egestate. Sed aliùs rimandum est, quid sit paupertas, & quàm varia, itemq; an, aut quæ mala? immò potiùs, qui sint pauperes, & quàm diuersi; & si qui sunt mali, an non ipsi potiùs mali, quàm paupertas? cùm plurimi sint, quos optimos fecit paupertas; plurimi, quos diuitiæ pessum dederunt; quamuis nec ipsæ malæ, sed (quemadmodum inopia, atque egestas) vel virtutum, vel vitiorum instrumenta, prout in bonas malasue mentes inciderunt. Quoniam igitur *paupertas & honestas a Deo sunt*, & vtroque versus trahi possunt, homini, non Deo attribuendum est, si quid mali coniungitur cum paupertate. Vnde rectè in Proverbio dicitur. *Qui despicit pauperem, Deo exprobrat*, cuius tamen sapientissimam in rebus dispositionem, vel ipsi pauperes laudant, si sunt sapientes.

Eccli. II. 14.

Proverb. 17. 5.

Matth. 23. 12.

II.

Quid igitur est paupertas? Vulgus malè eam putat esse aliquid quod possideret; vocat enim exiguas opes paupertatem. *Meam*, inquit, *paupertatem magno labore corrasam*, seruo in arca: *meam paupertatem pro argo, pro vilula expendi, meam mihi paupertatem furatus est seruus furcifer*. Ita enim vulgus loquitur, ut id, quod modicum est, non autem quod deest, appellet paupertatem; & si fur abstulit, quod parum aderat, *abstulit*, inquit, *mibi meam paupertatem*. Si rectè loqueretur, non diceret, *abstulit*, sed *auxit mihi meam paupertatem*, quando id abstulit, quod recondidi. Eo diues erat, quod possederat: itaque priuatione pauper factus est, non possessione. De hoc nominis errore etiam in scholis fuisse disputatū docet Seneca his verbis. *Vnus tibi nodus sed Herculanæus, restat. Ex malis bonum non fit: ex multis paupertatibus diuitia fiunt: ergo diuitia bonum non sunt. Hanc in interrogationem nostri non agnoscunt, Peripatetici & fingunt illa & solvunt. Ait autem & Posidonius, hoc sophisma per omnes dialecticorum scholas iactatum, sic ab Antipatro refelli. Paupertas enim non per positionem, sed per detractionem dicitur, vel (ut antiqui dixerunt) per orbationem: Græci dicunt κατὰ ἔλαττιν: non quod habeat, dicitur, sed quod non habeat. Itaque ex multis inanibus nihil impleri potest: diuitias multa res faciunt, non multa inopia. Aliter, quàm debes, paupertatem intelligis. Paupertas est, non, quæ pauca possidet (alioqui qui nihil penitus possideret, pauper non esset, cùm sit omnium.*

Senec. epist. 87.

III.

200

B

pauper-

pauperrimus) sed qua multa non possidet. Ita non ab eo dicitur, quod habet, sed ab eo, quod ei deest. Facilius quod volo exprimerē, si Latinum verbum esset, quo ἀπορία significatur. Hanc paupertati Antipater assignat. Ego non video, quid aliud sit paupertas, quam parvi (vel etiam nullius) possessio. Quod contra Senecam, ex ipsius Senecæ principijs addo. Si enim paupertas non per positionem, sed orbationem dicitur, cur non etiam illius parvi possessione, quæ illi paupertas est, aliquis vel inuitus, vel sponte orbari possit? Præterquam quod parvi possessio, non per detractionem, sed positionem dicatur. Rectè tamen paupertas parvi, vel nullius possessio potest indigitari; quia in possessione parvi, orbatio magni intelligitur. Quod si vidisset

Martial. lib.
II. Epigram.

Nec toga, nec focus est, nec tritum cimice lectus,

Nec tibi de bibula sarta palude reges.

Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,

Nec sera, nec clavis, nec canis atque calix.

Tu tamen affectus, Nestor, dici atque videri

Pauper, & in populo quaris habere locum.

Mentiris, vanoq; tibi blandiris honore:

Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Immò maxima est paupertas, habere nihil. Cur enim ad paupertatem exigatur alicuius, licet parvi possessio? aut cur possessio ad orbationem possessionis? Parvi possessio indicat, non facit paupertatem; quæ longè maior est, vbi nullius, ne teruncij quidem possessio reperitur, vti certè apud multos Sanctos fuit, qui ne acum quidem, aut filum suum esse dixerunt, omni omnino rerum proprietate à se abdicatâ, vt non solum Connæ tibicini comparari possent, qui nihil habuit, præter oleastrum; verùm etiam, vt ne puluisenulum quidem possiderent. Et si enim cibo, potuque & victu alijsque rebus indigerent, tamen numquam se earum dominos vocarunt. Potest enim vsus rerum à dominio discriminari. Maneat ergo, paupertatem in eo consistere, quòd quis careat ijs rebus, quas aptus est habere; & quò pluribus caret, eò esse pauperiorem.

III.

Quòd autem vnus multum, alius parum, tertius omnino nihil possideat, aliquando quidem à solo rerum omnium Domino ac Deo;

Deo, aliquando etiam ab homine, aliquando à dæmone quoque, aut aliunde est. Si à solo Deo est, vel beneficij, vel supplicij loco debet haberi. Si ab homine quoque est; vel ex virtute, vel ex scelere, aut certè sordidiâ, vel imprudentiâ parum, aut nihil possidetur. Si denique dæmon, aut siccitas, aut inundantia aquarum, aut incendium, aut hostis est causa nostræ egestatis, aut alia quæpiam res naturalis, ne id quidem accidit sine nutu Dei, aut sine iustâ causâ, sed ad virtutem nostram vel excitandam, vel probandam, vel exercendam, uti lobo euenit, cuius sanctissimi viri armenta bouum & asinarum latrones Arabes abegerunt; greges caelestis ignis, cum ipsis pastoribus suis deuorauit; camelos Chaldæi ceperunt, Orco omnia procurante, sed non prius, quàm illi à Numine frænum esset laxatum. Rectè porrò paupertatem, ratione illorum, qui eam seruant, in duplicem classem distribuit Horatius:

Horat. lib. 2.
epist. 2.

Sunt, qui non habeant, est qui non curat habere:

sed rectius eam classem triplicem esse docuit Hugo, cum dixit: *Paupertatis tres sunt species. Sunt enim quidam, qui rebus temporalibus egent, sed inuiti: & hac vocari egestas solet; egent enim rebus, & egent bona voluntate, qua ditius nihil esse potest. Sunt alij qui rebus abundant, sunt tamen pauperes spiritu; & hac est aurea paupertas, quia licet affluant diuitia, corda tamen nolunt apponere. Tertia est mediocritas, quam Philosophi vocant frugalitatem, qua est voluntaria.* Itaque tres sunt classes pauperum. Quidam carent opibus, sed contra suam voluntatem: hinc dolent, fallunt, peierant, furantur, latrocinantur, & mille technas inueniunt, ut paupertatem excutiant, diuitias adipiscantur. Alij rebus affluunt, sed mente illis non affiguntur: hi Deo se permittunt, & diuinæ prouidentia regimen semper putant esse bonum, quidquid agat. In quocumque casu dicunt: *Non*

Hugo de
clauit. animæ
lib. 1. c. 9.

Psal. 61. 3.

ue Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus, non mouebo amplius. Quare perinde illis est, siue apponatur illis aliquid, siue auferatur. Tertij ita philosophantur, ut videant etiam in paupertate maiorem virtutum, in diuitijs frequentiore scelerum occasionem esse: quare, relictis opibus, & calcato auro, paupertatem sponte amplectuntur.

IV.

In prima classe sunt omnes, quibus inuitis aliquid deest, etiam alioqui

B 2

alioqui

Senec. ep. 2. alioqui ditissimi. Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. Quid enim refert, quantum illi in arcâ, quantum in horreis iaceat, quantum pascat, aut fœneret, si alieno imminet, si non acquisita, sed acquirenda comptat? ait Philosophus. Qui in hac classe versantur, ijs sua paupertas est molesta, & sit occasio omnis generis vitiorm. Appetiuit arma Achilles Ajax, appetiuit Vlysses; data sunt Vlyssi, negata Aiaci,

Quid. lib. 13.
Metam.

Hectora qui solus, qui ferrum, ignemq;, Ionemq;

Sustinuit toties, vnâ non sustinet iram:

Inuictumq; virum vincit dolor: arripit enses:

Et meus hic certè est: An & hunc sibi poscit Vlysses?

Hoc, ait, viendum est in me mihi: quiq; cruore

Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cade madebit,

Ne quisquam Aiace[m] possit superare, nisi Ajax.

Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,

Quâ patuit ferro, lethalem condidit enses.

Mortis tam funestæ quæ causâ fuit? paupertas? armorum negatio? at multis & arma, & alia longè plura defuerunt, neque tamen ferro incubuere: non ergo orbitas, non paupertas causâ fuit tantæ miseræ, sed occasio, quæ malè vsa est cupiditas & impatientia Aiacis.

Sueton. in
Domitiano.

Apud Suetonium: Domitianus Imp. pubertatis ac primæ adolescentiæ tempus, tanta inopia, tantaq; infamia gessisse fertur, ut nullum vas argenteum in vsu haberet. Satisq; constat, Clodium Pollionem prætorium virum, in quem est pœma Neronis, quod inscribitur Luscio, chirographum eius conseruasse, & nonnumquam protulisse, noctem sibi pollicentis. Maluit scilicet sceleratus adolescens, inhonesta admittere, quàm paucis contentus esse.

et ad 16.

Quo in crimine sunt omnes, qui, aut quæ, vt egestatem à se propulserunt, meretricandi, adulandi, depeculandi, & deniq; nullâ non malâ arte, pecuniam faciunt, quorum dux & antesignanus est Iudas, qui vt argentum acquireret, non dubitauit eum vendere & prodere, in quo sunt omnes

Math. 26. 15.

thesauri diuitiarum, Quid vultis mihi dare, inquit, & ego vobis eum tradam? Maluit carere Deo, quàm triginta argenteis. Quanta hæc est egestas non bonæ monetæ, sed bonæ voluntatis? Hi tales omnes sanè calamitosi sunt, & deplorandi; sed non facit eos tales paupertas, voluntas facit, quæ si recta esset paupertate rectè vterentur,

æntur, vt bonas artes, quibus ad diuitias peruenitur, & discerent, & faciliarent.

Altera classis vehit eos, quibus cum nihil desit, perinde est, abundare, & penuriam pati. Alti enim animo impresserunt illud: *Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitia si affluant, nolite cor apponere.* Hæc paupertas non in rebus, sed in animi virtute sita, merito aurea vocatur; quia beati pauperes spiritu. Cur beati? spe, quia ipsorum est regnum calorum: immo & re, quia talibus nihil accidit, quod eos contristet. Si dat diuitias Deus, accipiunt, & gratias agunt; si aufert rursus, bene contenti sunt; immo læti sunt; & hoc ipso adhuc diuites sunt. Vel Epicuro faciente, *Honestas res est, lata paupertas. Illa verò non est paupertas, si lata est. Cui enim cum paupertate bene conuenit, diues est,* inquit Seneca. Ita constitutos esse omnes oportet, qui animo volunt esse tranquillo. Quisquis enim non potest æquè paupertatem ferre, atque opes possidere, semper in metu hæret, ne per vim aut fraudem amittat illud, in quo pacem mentis collocauit. Cui autem perinde est, vel habere, vel carere, tamquam rupes quædam immota stat, procellis vndique allisis & fractis, & circumlatrantibus duntaxat. Eiuscemodi rupes fuit ille, qui vndique & vndique dispoliatus dixit: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis; neque stultum quid contra Deum locutus est.* Potest ergo aliquis fieri pauper, & non peccare; potest aliquid amittere, & nihil stultum contra Deum loqui. Quare non paupertas, sed improbitas, aut cupiditas, in causa est, si quis ad inopiam redactus, aut re aliqua priuatus insanit, quemadmodum, superius vidimus, Antonium Vrceum Codrum, Grammaticum, amisso per incendium libro, insanuisse.

Ac ne Iobum tantum, grande illud patientiæ miraculum, adduci in exemplum posse existimemus, sunt alij complures, quibus perinde fuit, siue aliquid daretur, siue auferretur. Historia est insignis, quam, quia etiam pauperes, ac Religiosos præferim, non lædendos esse docet, è Venerabili Beda, prolixius transcribam. *Fuit homo quidam diues, inquit, & honorabilis, in regionibus Orientalium,*

B 3

taliū, ij.

V.

Psal. 61. 11.

Matth. 5.

Senec. ep. 2.

Iob. 1. 21.

VI.

Beda lib. 2. de
vita S. Patri
113.

talium, cui nomen erat Daire: quem rogans S. Patritius petijt ab eo, ut
 aliquem locum daret ei, ubi monasterium construeret, & sancta Conuer-
 sationis religiosè videntibus mansionè prepararet. Respondit dives ille di-
 cens ad S. Patritium, Ecce terra coram te est. Dic ergo mihi, quem lo-
 cum desideres ad inhabitandum? Peto, inquit S. Patritius, ut illam
 altitudinem terra, qua nominatur Saileg, dones mihi ad inhabitandum,
 ut construam ibi locum ad cultum diuinum. At ille noluit dare S. Viro
 terram altam quam petierat, sed dedit illi locum alium in inferiori ter-
 ra, & habitauit ibi S. Patritius cum suis. Post aliquot dies venit Eques
 Dairi diuitis profati, ducens equum Domini sui satis opimum, ut pa-
 sceretur in herbofo loco Christianorum, & offendit Patritium talis depa-
 sio equi in loco suo, dixitq;: stulte fecit Daire mittens animalia bruta tur-
 bare locum paruum, quem obtulit Deo. At verò eques non attendit
 ista verba, sed dimisso ibi equo nocte illa discessit: Crastina verò die veni-
 ens videre equum, inuenit eum iam mortuum, reversusq; ad dominum
 suum cum festinatione dixit ei: Ecce Christianus ille occidit equum tuum:
 offendit enim illum turbatio loci sui. Et dixit Daire seruis suis: dignus
 est morte iste homo, qui reddidit nobis malum pro bono, ergo occidite eum.
 Euntibus verò seruis ad interficiendum eum dicto citius repentina mors
 irruit super Daire. Dixitq; uxor sua; causà Christiani est hæc mors.
 Eant quis citò & portentur ei beneficia nostra, & renocentur, qui excie-
 runt occidere eum. Exeunt ergo duo Viri ad sanctum Patritium dixe-
 runt ei, Ecce infirmatur Daire, portetur illi aliquid à te, si forte sanari
 possit. Sanctus autem Patritius, sciens qua facta sunt, benedixit aquam,
 & dedit eis dicens: Ite & aspergite dominum vestrum, & equum eius hæc
 aqua. Et fecerunt sicut præcepit eis sanctus vir, sanatusq; est Daire, &
 renixit equus eius asperione aqua sancta. Venit ergo Daire ut honoraret
 sanctum Patritium portans secum aneum scyphum mirabilem ac pretio-
 sum capientem metretas ternas, dixitq; Daire ad S. Patritium, Ecce
 hic aneus sit tecum ob memoriam meam. Et ait ei S. Patritius Graza-
 gam. Reuersus autem Daire domum dixit ad suos, stultus est homo, qui
 nihil aliud vobis respondit, cum darem ei aneum vas pretiosum, præter
 solum verbum Grazagam. Addiditq; Daire dicens militibus suis. Ite
 reportare nobis aneum nostrum, quia ingratiè accepit eum homo ille. Ve-
 nerant itaq; ministri Dairi, & dixerunt Patritio: Misit nos Dominus
 noster ut reportemus ei aneum suum, quia ingratiè accepisti eum. Et illa
 vice

vice S. Patritius nihil aliud dixit prater Grazagam. Reportantibus autem illis interrogavit Daire seruos suos dicens: quid dixit Christianus ille, quando reportastis aneum? At illi dixerunt Grazagam. Et ille respondens dixit: mirabilis est homo iste, qui nihil aliud dixit quam Grazagam, in dato, Grazagam in ablato. Vt video bonum est eius dictum Grazaga, & non malum. Reportetur ergo illi rursus aneum vas. Et remisit illi rursus scyphum argenteum dicens ei, sic tecum aneus tuus: Constans enim & incommutabilis homo es, & verbum bonum, non malum proferes. Insuper & partem illam agri, quam olim petisti, do tibi nunc, quam meliorem habeo, ut inhabites eam. Accipit ergo S. Patritius pradium optatum, & placitum sibi, & adificauit in eo monasteria, & habitationes religiosorum Virorum. In quo loco nunc ciuitas est Arithmache nominata, ubi sedes Episcopatus, & regiminis est Hybernie. En quam multum accepit Patritius, cui perinde fuit, siue ditaretur, siue spoliaretur: & quemadmodum Iob dixit; Dominus dedit, Dominus abstulit; ita Patritius, cum scyphum acciperet, Grazagam dixit: cum eum ammitteret, iterum Grazagam dixit. Vtinam haec vox nobis in corde semper, & in ore esset, quam parum dolere nos ostenderemus, si aliquid nobis vel amicus, vel hostilis miles auferret? Grazaqa enim, si bene conijcio, aliud nihil fuit, quam Gratias ago, quod linguae Latinae non bene gnari Grazagam se audiuisse putauerunt. Itaque qui nouit penuriam & abundantiam esse à Deo, libenter vult ex eorum esse censu, qui Patritium imitantur, gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri IESV Christi, Deo & Patri. Magnus ille est, ait Philosophus, qui fictilibus sic utitur, quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento utitur, quemadmodum fictilibus. Infirmi est animi, Pati non posse diuitias: fortis, inopiam aequè, ac opes sustinere.

Ad hanc indifferentiam respexit & Psalmus illis verbis: Diuitia si affluant, nolite cor apponere. Ille igitur, inquit S. Augustinus, qui non habet, non ambiat; is qui habet, non superbiat. Et non dicit, nolite habere, sed cor apponere. Non enim damnat diuitias, sed cor appositum, quod scilicet non expendit, sed recondit. Vtrumque igitur licet bene agere, & Croesum & Irum. Oportet, inquit Teles Pythagoricus, sicut bonum histrionem, quamcumque personam poeta imposuerit, eam decorè exsequi & sustinere: sic & bonum virum quamcumque fortuna de-

Ephes. 5. 20.

VII.
S. Augustin;
sup. Plal. 623.

Laërt. in Zenone.

na dederit. Nam & haec, ait Bion, velut poëtria, aliquando primi, aliquando ultimi actoris personam imponit, est & cum Regis, & alias mendici. Et Zeno pronunciauit, esse nouo histrioni simile sapientem, qui siue Therpsita, siue Agamemnonis personam acceperit, vtramq; decenter exprimit & imitatur. Sed multò magis sapiens Christianus, nam cum nihil magis æstimet, quàm Deum, credatq; quidquid Deus vult, non posse esse nisi æquissimum, sanctissimum, optimum, vtilissimum, ita suam voluntatem cum diuina coniungit, vnit, conformat, vt quàm primùm aliquid Deum velle, intelligit, illico & ipse velit; dicatq;: *Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra.* Quòd si sensus se opponit, & inferior homo contrarium suggerit, illico subiungit: *Non sicut ego volo, sed sicut tu.*

Matth. 6. 10.

Matth. 26. 39.

VIII.

Tertia denique classis eos habet, qui paupertatem sponte diuitijs prætulerunt, tamquam ad benè viuendum longè accommodatiorem. Quod quidem etiam Philosophi Ethnicorum fecisse, leguntur. Epictetus patria Hieropolitanus, quàm pauper fuit, tam dijs & Philosophiæ se se amicum iudicauit. Anaxagoras Clazomenius, se pe dicebat: *Nemo simul & virtutes, & diuitias possidere potest.* Quamobrem amplum patrimonium suis sponte concessit, pauperq; studijs adhæsit, Laërtio teste. Qui etiam testatur, Socratem pauperem semper fuisse, fordiosq; palliolo contentum, nudis pedibus incessisse. Plato certè, vt Suidas refert, solam in

Sabell. lib. 8.

cap 5.

Volat lib. 15.

Anthrop.

Laërt. lib. 6.

Apul. in Flo-

rid.

Academia tenuit hortum, qui pars minima fuit eorum, qui illi successerunt. Hortus enim tres aureos namos pendebat: omnium autem proventus pòst, mille, aut plurium fuit. Democritus Abderites, nihil præter ingenium possedit: vel quia noluit, vel quia non debuit. Demonax Philosophus, qui floruit Adriano imperante, nullum vinq; viaticum sibi præparauit: sed cum esurirer, in proximam dómum, quàm aptam videbat, ingrediebatur, & victum ibi quaeritabat. Centenarius decessit, elatus publico sumtu, vt testatur Volaterranus. Diogenes Cynicus solitus est ioco dicere, sibi tragicas execrationes contigisse, quòd esset *ἀνέστος, ἀπολις, ἀπατεις, ἀναξὺς, ἀναρὺς, καὶ ἠμαρτήριος*: id est, *domo, ciuitate, patriaq; carens, pauper, erro, & in diem viuens.* Hac atq; hoc genus alia partim cum audiret à Diogene Crates, alia sibi mot ipse suggereret, deniq; in forū exiit, rem familiarem abiicit, velut onus stercoreis, magis labori, quam

quàm vsui. Dein cœtus facto maximo exclamat: Crates, inquit, Cratete manu mittit. Exinde non modo solus, verùm nudus & liber omnium, quoad vixit, beatè vixit. His omnibus vsque adedò paupertas mala non fuit, vt etiam bona videretur. Si vis scire, quàm nihil in illa mali sit, inquit Romanus sapiens, compara inter se pauperum & diuitem vultus. Sapius pauper, & fidelius ridet: nulla sollicitudo in alto est: etiam si qua incidit cura, velut nubes leuis transit. Horum, qui felices vocantur, hilaritas ficta est, aut grauis, & suppurata tristitia: & quidem grauiore, quia interdum non licet palam esse miseros: sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Sapius hoc exemplo mihi utendum est: nec enim vllò efficaciùs exprimitur hic humana vita minus, qui nobis parres has, quas malè agamus, assignat. Ille qui in scena elatus incedit, & hæc resupinus dicit.

En impero Argis, regna mihi liquit Pelops,

Quà Ponto ab Helles atque ab Ionio mari

Frgetur Isthmos:

Seruus est, quinque modios accipit, & quinque denarios. Ille qui superbis, atque impotens, & fiducia virinum tumidus ait,

Quòd nisi quieris, Menelae, hac dextra occides:

diurnum accipit, in canaculo dormit. Idem de istis licet omnibus dicas, quos supra capita hominum supraq; turbam delictatos lectica suspendit: omnium istorum personata felicitas est. Contemnes illos; si despoliaueris. Equum emturus solui iubet stratum, detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum aestimas? Mangones, quidquid est, quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Itaq; eminentibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum, siue brachium adspiceres, nudari iuberes, & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythia Sarmatiaue regem, insigni capitis decorum? si vis illum aestimare, totumq; scire, qualis sit? fasciam solue. multrum mali sub illa later. Quid de alijs loquor? Si perpendere te voles, sepone pecuniam, domum, diuinitatem: intus te ipsum considera. Nunc qualis sis, alijs credis. Hæc ille, cui, sicut & ceteris recensitis, magis utique placet penuria, quàm abundantia. Et hoc ob animi pacem, quæ ibi maior est, vbi pecunia est minor.

Christus Seruator, & Christiani, ob longè altiores causas, diuitijs paupertatem anteposuerunt, suo loco indicandas. Hic

IX.

C

sufficit

M. Minut.
Fel. in Osta-
uio.

sufficit illud apponere, quod Ethnicis paupertatem, adeoque & vililitatem Christiano gregi obijcientibus, M. Minurius Felix respondit. *Ceterum, quod plerique pauperes dicimur, non est infamia nostra, sed gloria. Animus enim ut luxu soluitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis potest pauper esse, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives est? Magis pauper ille est, qui cum multa habeat, plura desiderat. Dicam tandem quemadmodum sentio: nemo tam pauper potest esse, quam natus est. Aues sine patrimonio viuunt, & in diem pasua pascuntur: & hac nobis tamen nata sunt: quae omnia si non concupiscimus, possidemus. Igitur, ut qui viam terit, eo felicior, quò lenior incedit: ita beator in hoc itinere viuendi, qui paupertate se subleuat, non sub diuitiarum onere suspirat. Et tamen facultates, si utiles putaremus, à Deo posceremus utique. indulgere posset aliquantum, cuius est totum. Sed nos contemnere malumus opes, quam continere: innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: malumus nos bonos esse, quam prodigos.*

X.

Ex triplici hac hominum classe, tria licet colligere. Ex prima, quia sunt qui egent, sed inuiti, eam ipsam ob causam eos meritò egere, ut doleant, quia volunt inde dolere, vnde alij commodum accipiunt, alij etiam sentiunt animi voluptatem. Paupertate enim alij ex virtute contenti sunt, alij etiam delectantur, auari autem cruciantur. Qui quantumcumque habeant, tamen pauperes sunt, immò miseri, quàm diu non habent, quod concupiscunt. Vis exemplum? *Vinea erat Naboth Iezrahelita, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariae. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboq; tibi pro ea, vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et proyiciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. Vide mihi diuitem pauperem, vide regem egentem; vide viribus integris in lecto iacentem, vide indignantem & frendentem, nec comedentem! quid miserius hoc homine? Quid eum cruciat?*

pauper

3, Reg. 21. 3.

paupertas? immò propria cupiditas. Habuisset satis, si quidquam avaro potuisset esse satis. Fuit rex Samariæ, & eguit, quia non fuit Dominus vineæ. Quid ergo Mundi Rector facere debuisset? an oportuisset innocenti Naboth nihil dare, regi omnia? Achab accepit regnum, & contentus non fuit, quia non accepit etiam olerum hortum. Naboth caruit regno, contentus horto, quis dignus fuit hortum habere? nonné ille, qui paruo contentus fuit? Apud Laërtium Socrates quosdam hospites tenui cœna excepit, quærenti cur ita fecisset, respondit: *Si boni sunt, aequanimiter ferent, si mali, non est curandum*; neque enim vel hoc ipso digni sunt, quo eos excepi. Ita Deus, quibus moderatas in hoc mundo tribuit opes, si boni sunt, tribuit sufficientes, aiunt enim, *habentes alimeta, & quibus regamur, his contenti sumus*: sin autem mali sunt, non est curandum; quia nec digni sunt, qui communem aërem hauriant, aut quos terra portet. Apparet igitur, quos non tam paupertas, quàm suamet voluntas miseros faciat; ardent enim infatiabili cupiditate, & illud sitiunt, quod alij contemnunt. Hinc paupertatem putant esse calamitatē, & Aurum adorant vt Deum, Plurumque maximum Numen arbitrantur. Hinc illorum cantilena est:

Quisquis habet nummos, securam auget aura,

Fortunamq̄, suo temperet imperio.

Vxorem ducat Danaën, ipsumq̄, licebit

Acrisum iubeat credere, quod Danaën.

Carmina componat, declamet, concrepet, omnes

Et peragat causas, sitq̄, Catone prior.

Iurisconsultus, parex, non parex, habeto,

Atque esto, quidquid Seruius & Labao.

Multa loquor: quiduis nummis presentibus opta,

Et veniet: clausum possidet arca Iouem.

Ex altera hominum classè colligo, paupertatem, seu orbitatem rerum esse calamo, aut penicillo, aut cuius instrumento similem. Qualis is est, qui eo vtitur, tale opus producit. Da calamum puero, & tales characteres formabit, quales gallina scalpit in arenis. Si scriba peritus calamum ducat, litteras dabit Iouis tabellâ dignas. Penicillum porrige ei qui chiragrâ laborat, ex Gratijs Fu-

Petron. Arbit. in Satyr.

XI.

rias faciet; Apelles autem aliquis, & qui manum habet sanam, ipsas Furias ita ad viuum exprimet, vt iures eis omnes Gratias Veneresque inesse. Ita ad eandem lyram, si asinus veniat, & Apollo, quàm diuersam musicam audies? Tale instrumentum est paupertas, ea si cupido, si improbo, si impatienti obueniat, erit illi occasio omnium vitiolorum; quemadmodum & diuitiæ esse solent. Quòd si verò animus moderatus vel diuitias acquirat, vel inopiam patiat, quàm bene alterutris vtetur? inopia quidem, quia tamquam spiritu pauper, non dolebit, argento amisso: diuitijs autem, quia illis cor non apponit. Itaque vt per scalas alij ascendunt, descendunt alij, ita per opes & inopiam, alij via est ad cælum, alij ad Orcum. Quemadmodum enim nihil refert, vtrum hominem ægrum in sella lignea, an aurea portes: quocumque illum transferis, morbum suum secum aufert: ita nihil refert, vtrum æger animus in diuitijs sit, vel in paupertate; malum suum semper illum sequitur. Qui malus est, in inopia furatur; in abundantia prædatur; deijcitur in egestate; inter thesauros insolescit. Bonus, si abundat, pauperibus donat; si perdidit omnia, nomen Domini benedicit, atque se nunc expeditiùs ire ad cælum. Sapienter Socrates diuitias, aiebat, in manu improbi, esse velut gladium in manu phrenetici, cui gladius ad nihil seruit, nisi & in propriam perniciem, & in exitium aliorum; ita enim opes si sunt in manu hominis mali, ad vindictam, ad luxum & luxuriam, ad comestationes & comotationes, ad mille vanitates illi sunt adiumentum: ast in manu Deum timentis, & pij, ad eleemosynas, ad liberalitatem exercendam, ad omnia opera præclara seruiunt. Ad eundem quoque modum paupertas bonis fit bona, mala malis; non quòd ipsa mala, sed quia illius vsus aliò trahitur, quàm à Deo destinatur. Similis est ergo aquæ Ægyptiorum, quæ, vt Iosephus tradit, in manu quidem Israëliitarum aqua munda; at si quis eam Ægyptius hausisset, foedus sanguis fuit. Ad eundem modum paupertas, apud homines frugi & gnauos, limpida est, & virtutum parens; apud ignauos vertitur in sanguinem peccatorum. Quàm bene paupertate sua vsus est Lazarus? quàm præclare & paupertate, & diuitijs Iob? cùm egeret, patientia; cùm abundaret, conspicuus fuit liberalitate, vt dicere auderet: *Oculum fui caco, & pes claudens*
pater

Exod. 7.

Iob, 29. 17.

pater eram pauperum. Itaque ut vino alij sanantur, alij ad insaniam rediguntur; sic diuitijs & inopiã nonnulli exorbitant, nonnulli excitantur ad virtutem amplexandam.

Tertia classis *voluntaria frugalitatis*, ut eam veteres philosophi vocabant, seu paupertatis, monstrat, etsi tam cõpia, quàm inopia res sit quãdam ex se indifferens, qua bene, vel malè uti possunt mortales, longè tamen difficilius esse, modum tenere in diuitijs, quàm in paupertate, ac proinde diuites proniùs virtutem exuere, pauperes constantiùs recinere. Hinc sapientiores plerumque sese opibus sponte abdicarunt, quas scaphæ similes sunt arbitrati. Scapham qui flumini imponit, & aquæ decurrenti permittit, facili negotio, ipsius aquæ ductu ad mare vsque descendet. Quòd si autem contra fluminis impetum eam sursum propellere, & ad caput nauigare fontemque velit, poterit quidem, sed non æquè faciliè, quia ratis conto subigenda, laborandum, & sudandum est. Nummi, & opes talis scapha sunt, quas si in eum cursum, quem modò Mundi res habent; diuitias tuas ducere velis, citò, & absque labore, diuitiæ te in amarum damnationis æternæ mare peruehent: at si, contra mundi cursum, & consuetissimos mores, opes tuas in cælum præmittere, & tibi amicos de mammona iniquitatis facere conaris, poteris quidem ad cælum contra Mundi imperum, etiam per opes, vehi; sed aliquid, immò multum difficultatis senties, & contra torrentem nitendum erit. Hoc cum viderent, qui aliquid supra vulgus viderunt, etsi scirent etiam diuitias posse esse innoxias, immò posse esse instrumentum, quo cæli portæ referantur, haud tamen ignorarunt annexam ijs difficultatem, consuetudinemque hominum communem, & illecebras, quæ quia à paupertate procul sunt, idèò illam diuitijs præposuerunt, tutioraque elegerunt. At quia difficile est opes contemnere, & thesauro præferre paupertatem; cum tamen in hoc eardo rei versetur, (nemo enim de paupertate queretur, si eam diuitijs præstantiorem iudicabit) age inquisitiùs hæc duo inter se collata dispiciamus, ut, si constet, diuites esse miseriore, pauperes autem longè feliciores, miserijs veris, veram discamus præponere felicitatem. Neque enim aurum, aut opes sunt homini ad vitam necessariæ, etsi ei prodesse & obesse possint, sicut illa de quibus Beda

XII.

Beda in Col. ait: *Qui sunt tres amici & inimici sine quibus viuere nemo potest? Ignis, leſtaneis PP. aqua, & ferrum. Aurum amicum est & inimicum, sed sine eo multi vixerunt, viuunt, viuunt.*

CAPVT III.

Vel ex Ethnicorum doctrina, paupertatem diuitijs esse antepontendum.

I.

Vide Lipſum
de Saturnali-
bus.

Lucian. ep. 1.
Saturnali.

AVREVM Saturni ſæculum, aut vitam, qualis in Paradiso agebatur, optimam latiffimamque fuiſſe, vel Poëtæ cetererunt. In cuius vitæ memoriam Romani veteres Saturnalia inſtituerunt, quibus & ipſi ſerui conuiuantes, dominis pares eſſent. Ad hoc feſtum igitur ritè celebrandum, cùm aliquando pauperes viderent ſe neque nummatos eſſe ſatis, neque à ditioribus iuuari, eorum quiſpiam hanc epiſtolam ad Saturnum fingitur miſiſſe. *Equidem & antea tibi ſcripſi, ſignificans quonam inſtatu eſſem, & quemadmodum ob inopiam mihi periculum eſſet, ne ſolus omnium expers relinquerer ſolemnitatis, quam indixiſti. Addidi & illud (nam memini) iniquiſſimum eſſe, ſi noſtrâ alij opibus ac delicijs ſuperfluerent, nihil ex ſuis facultatibus impertientes pauperioribus, alij rurſum fame contaberent, atque id quidem inſtantibus Saturnalibus. Verùm quouiam tum ad meas litteras nihil reſpondiſti, opera pretium exiſtimaui, te denuo iſdem de rebus commonſacere. Tuum erat, optime Saturne, ſublata hac rerum inæqualitate, bonisq; in medio depoſitis, poſtea celebrandum feſtum edicere. Nam uti nunc res habent, formica camelus, quemadmodum aiunt prouerbio. Quin magis tragœdia hiſtrionem animo concipe, qui altero pede præaltis cothurnis ſublimis inſiſtat, cuiuſmodi ſunt tragica calceamenta, altero verò ſit incalceatus. Iſ ſi ad hunc modum inſtructus ingrediatur, vides neceſſariò futurum, ut nunc excelsus ſit, nunc humilis, prout hunc, aut illum pedem viciffim promouerit. Nec minor eſt in vita noſtra inæqualitas, dum illi cothurnis fulſi adornante fortuna tragœdias in nos agunt. Contra magna pars pedibus atque humi ingrediatur, quum & ipſi, ſcias velim, nihilo deterius illis fabulam agere poſſimus atque ingredi, ſi quis nos quoque ad eundem iuſtum modum adornarit. Atqui ex poetis audio nihil harum rerum inter homines fuiſſe olim, quum tu ſolus adhuc imperium teneres, verùm tellus illis citra ſerendi arandiq; laborem bona progignebat, cœnam uni-*
cuique